

Євген Лук'янов,
аспірант кафедри журналістики та філології
Сумського державного університету

Yevhen Lukianov,
Postgraduate Student of the
Department of Journalism and Philology,
Sumy State University
 <https://orcid.org/0009-0008-8860-6213>
✉ y.lukyanov@journ.sumdu.edu.ua

КОНЦЕПТ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

THE CONCEPT OF DECOLONIZATION AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL MEDIA SPACE

АНОТАЦІЯ. Одним з викликів російської агресії обґрунтовано вважати інвазію і намагання контролювати українській медійний простір. Інформаційний вплив держави-агресора спрямований, зокрема, на ліквідацію української державності та знищення української ідентичності. Одним із засобів протидії такому деструктивному впливу вважаємо деколонізацію національного медійного простору як засобу усунення з українського публічного простору наративів, маркерів або символів російської і радянської імперської політики.

Метою роботи є змістовне визначення концепту деколонізації у контексті розвитку національного медійного простору. Реалізація відповідної дослідницької мети забезпечена вирішенням таких завдань: 1) окреслено зміст понять «колонізація», «деколонізація», «медіапростір»; 2) сформульовано розуміння концепту деколонізації як чинника розвитку національного медіапростору.

У роботі методом інформаційного пошуку здійснено вибірку наукових матеріалів, у яких розглядалися різні аспекти таких явищ, як колонізація і деколонізація. З використанням описового методу і методу проблемного аналізу досліджено феномен медіапростору. Залучення загально теоретичних й аналітичних методів здійснювалося задля формулювання авторського розуміння концепту деколонізації як чинника розвитку національного медіапростору.

За результатами проведеного дослідження автором акцентовано, що колонізація має соціальний, економічний, політичний і культурний аспекти. При цьому найбільшу небезпеку становить саме нав'язування культурних і економічних стандартів і підходів. Практичним засобом нав'язування таких стандартів і підходів є медійний простір, який, будучи насичений колоніальними наративами й цінностями, трансформує свідомість людини, руйнує її самоідентифікацію.

Виходячи з означеного, державна інформаційна політика України має ґрунтуватися, серед іншого, на концепті деколонізації в контексті розвитку національного медіапростору.

Ключові слова: деколонізація; журналістика; медійний простір; інформаційна безпека.

ABSTRACT. One of the challenges of Russian aggression is reasonably considered to be the invasion and attempts to control the Ukrainian media space. The information influence of the aggressor state is aimed, in particular, at the liquidation of Ukrainian statehood and the destruction of Ukrainian identity. One of the means of countering such a destructive influence is considered to be the decolonization of the national media as a means of removing narratives, markers, or symbols of Russian and Soviet imperial policy from the Ukrainian public space.

The purpose of the presented work is to meaningfully define the concept of decolonization in the context of the development of the national media space. The implementation of the corresponding research goal is ensured by solving the following tasks: 1) the content of the concepts of «colonization», «decolonization», and «media space» is outlined; 2) an understanding of the concept of decolonization as a factor in the development of the national media space is formulated.

In the proposed work, the method of information retrieval was used to select scientific materials that examined various aspects of such phenomena as colonization and decolonization. The phenomenon of media space was studied using the descriptive method and the method of problem analysis. The involvement of general theoretical and analytical methods was carried out to formulate the author's understanding of the concept of decolonization as a factor in the development of the national media space.

Based on the results of the study, the author emphasizes that colonization has social, economic, political, and cultural aspects. At the same time, the imposition of cultural and economic standards and approaches poses the greatest danger. A practical means of imposing such standards and approaches is the media space, which, being saturated with colonial narratives and values, transforms human consciousness and destroys self-identification.

Based on the above, the state information policy of Ukraine should be based, inter alia, on the concept of decolonization in the context of the development of the national media space.

Keywords: decolonization; journalistic; media space; information security.

© Є. Лук'янов, 2025

Вступ. Відомі до 2014 року лише вузькому колу фахівців поняття «національна безпека України» і «національні інтереси України» нині є одними з найбільш вживаних, адже російсько-українська війна зробила їх зрозуміли усьому українському суспільству. Драматичний досвід попереднього десятиліття наочно довів, що безпечні умови життєдіяльності і добробут українців забезпечуються саме належною увагою до національної безпеки України. Серед очевидних викликів російської агресії не лише окупація території української держави, що визнана міжнародним правом, але й інвазія в українській інформаційний простір [2], захист якого логічно віднести до пріоритетів національної безпеки України.

Між тим, зазначимо, що Законом України «Про національну безпеку» встановлено, що «державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями» (ч. 4 ст. 3 вказаного Закону [13]). Попри наявність у цьому переліку терміна «інформаційної», на жаль, конкретизації захисту національного медіапростору від зовнішніх загроз у подальших статтях вказаного Закону не наведено. Зокрема Розділ V «Планування у сферах національної безпеки і оборони» не згадує Стратегію інформаційної (або медійної) безпеки як документ довгострокового планування, в якому визначаються пріоритети національних інтересів

України у сфері захисту національного медійного простору.

Натомість про такий стратегічний документ згадує чинна «Стратегія національної безпеки України», затверджена Указом Президента України 14 вересня 2020 року [14]. Відтак 28 грудня 2021 року Указом глави держави було затверджено «Стратегію інформаційної безпеки» [15], яка без змін і доповнень є чинною і нині. Метою цього документа визначено, серед іншого, «посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності».

Зауважимо, що, систематизуючи національні виклики та загрози у сфері інформаційної безпеки, укладачі Стратегії наголошують на таких деструктивних явищах, як-от «інформаційний вплив російської федерації як держави-агресора на населення України», що спрямований, зокрема, на ліквідацію української державності та знищення української ідентичності, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні. Крім цього, «деструктивна пропаганда, поширення дезінформації як ззовні, так і всередині України застосовуються державою-агресором з метою підриву стійкості суспільства та інформаційної дестабілізації держави» [15].

У зв'язку з означеним у Стратегії сформульовано низку стратегічних цілей, зокрема «Стратегічна ціль 2. Забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української

громадянської ідентичності». Загалом погоджуючись із запропонованими авторами Стратегії заходами, щодо досягнення вказаної цілі, вважаємо за доцільне особливу увагу зосередити на проблематиці деколонізації національного медійного простору, що полягає у переосмисленні колоніального досвіду і демонтажі колоніальних дискурсів, які стоять на заваді розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності. Водночас звернення до проблематики деколонізації медіапростору вважаємо актуальним і у контексті реалізації стратегічної цілі 5 «Стратегії інформаційної безпеки», що, серед іншого наголошує на необхідності спростування дезінформації, у тому числі ідеологем радянської та сучасної російської історіографії, щодо минулого і сучасного України та її територій, які поширюються в українських та іноземних засобах масової інформації [15]. Отже, деколонізацію національного медійного простору потрактуємо як важливий засіб усунення з українського публічного простору наративів, маркерів або символів російської і радянської імперської політики.

Варто зазначити, що, пропри очевидну актуальність деколонізації національного медійного простору, як, зрештою, і деколонізації українського публічного простору, досі відповідні процеси не набули системного, теоретичного осмислення. Водночас, для формування нашої позиції значення концепту деколонізації для перспектив розвитку національного медіапростору сприяли напрацювання таких українських та зарубіжних дослідників, як-от: Ю. Бойчук, О. Гомілко, А. Гопкінс, І. Грабовська, С. Грабовський, О. Джолос, Р. Дюмельє, К. Евосо, М. Коллінсу, О. Міхно, Ю. Остерхаммель, А. Середа, Е. Тоуз, Є. Фау, Т. Штифурко, Я. Янсен. Застосовуючи концепт деколонізації у різних інтелектуальних й наукових контекстах вказані автори є спільними у тому, що деколонізація охоплює політичні й культурні активності та суспільні процеси з нівелювання колоніальних (імперських) наративів, світоглядних й культурних канонів як основи колоніальної (окупаційної) політики у всіх сферах суспільного життя. Успішна деколонізація може розглядатися як передумова формування суб'єктності нації (в усіх значеннях цього слова) у соціокультурному просторі і геополітичних процесах. Ось чому концепт деколоні-

зації важливий для перспективи розвитку національного медіапростору.

Метою роботи є змістовне визначення концепту деколонізації у контексті розвитку національного медійного простору. Реалізація відповідної дослідницької мети потребує вирішення низки завдань, а саме: 1) окреслення змісту таких понять, як-от: «колонізація», «деколонізація», «медіапростір»; 2) формулювання розуміння концепту деколонізації як чинника розвитку національного медіапростору.

Методологія нашого дослідження детермінована його теоретичним характером. Методом інформаційного пошуку здійснено вибірку наукових матеріалів, у яких розглядалися різні аспекти таких явищ, як колонізація і деколонізація. З використанням описового методу і методу проблемного аналізу досліджено феномен медіапростору. Залучення загально теоретичних й аналітичних методів здійснювалося задля формулювання авторського розуміння концепту деколонізації як чинника розвитку національного медіапростору.

Результати й обговорення. Класично колонізація потрактується як заселення незайманих земель або захоплення чужих територій із подальшим їхнім заселенням. «Залежно від наявності місцевого населення і приналежності (або неприналежності) територій певній країні колонізація проходить у формах мирного заселення або насильницького завоювання» [8]. З точки зору історичної науки, колонізація є типовим явищем як для стародавніх імперій – таких як грецька, римська чи перська, так і для більш історично близьких нам – османська, російської чи британська. «Поняття колоніалізму тісно пов'язане з поняттям імперіалізму, який є політикою або етосом використання влади та впливу для контролю над іншою нацією або народом, що лежить в основі колоніалізму» [20]. При цьому колонізація може мати такі аспекти: 1) соціальний (зміна демографічних і соціальних показників у зв'язку з активними процесами міграції у межах певної території); 2) економічний (вплив на системи виробництва та споживання через контрольні механізми метрополії); 3) політичний (панування однієї нації над іншою задля реалізації політичних вимог колоніальної держави); 4) культурний (утвердження культурних стандартів, що доміну-

ють у межах певної політичної, соціальної чи економічної сутності) [25].

Цікаво, що хоч колоніалізм і потрактовується як зовнішнє домінування, втім його типовою рисою є нав'язування саме культурних і економічних стандартів і підходів метрополії, заміщення ними місцевих традицій, без чого ефективно панування не можливе. Це зокрема характерно для так званого сучасного європейського колоніального проєкту, що виник тоді, коли стало можливим переміщення великої кількості людей через океан та підтримання політичного контролю, попри географічну розрізненість, що супроводжувалося насильницьким позбавленням прав та вже згаданим політичним домінуванням [26]. Зауважимо, що колоніалізм, будучи а priori негативним явищем, у російському варіанті набув своїх найганебніших форм, а наслідки московської колонізації є відчутними у багатьох вже незалежних країнах і досі [18; 21].

Зазначимо також, що практика антиколоніальних рухів другої половини ХХ ст. довела, що однією з фундаментальних проблем процесу деколонізації є саме нівелювання колоніальних наративів колишніх метрополій, формування власних смислових контекстів, трансформація соціокультурного простору, у тому числі медійного [24].

Принагідно зауважимо, що в сучасному світі медіа посіли особливе місце, в силу свого впливу і влади щодо свідомості людини і суспільства. Нині поняття «медійний простір» («медіапростір») є предметом осмислення і категорією теоретичної практики багатьох суспільних наук, зокрема, філософії, політології, правознавства, соціології і, звісно, у журналістики. При цьому, медійний простір визнається важливим феноменом для функціонування сучасного суспільства, «адже він через всю сукупність каналів формування, передачі та зберігання інформації трансформує людську свідомість, спрямовуючи дію не лише на загальнолюдські ціннісні орієнтації, а й на специфічні прояви національних особливостей, культур тощо» [9].

Медіапростір потрактовується як складник ширшого за своїм змістом соціального простору, що формується у контексті його комунікаційної моделі. У працях Л. Чернявської медіапростір є сформованою у людській свідомості протяжністю, у якій побутує комунікація у соціальному просто-

рі за допомогою медіа [16]. Утворений за допомогою сучасних комунікативних інформаційних технологій медіапростір перетворився на провідний канал трансляції певних культурних кодів і цінностей, які, щоправда, не завжди суголосні з культурними традиціями і особистими потребами конкретного індивіда і соціуму [7].

Водночас означені особливості медіапростору і нині – у цифрову добу, і раніше – в «аналогові» або класичні часи впливових преси, радіо і телебачення, добре усвідомлювалися «культурними» колонізаторами, а потенціал медіа застосовувався для пропагандистської роботи, поширення потрібних ідеологем і наративів. Своєю чергою, «оскільки пропаганда маніпулює та контролює інформацію, це призводить до трансформації ідентичності» [21]. Відповідна трансформація ідентичності, як культурне підкорення колонізованих, значно спрощує реалізацію інтересів метрополії – соціальних, економічних й політичних. Зважаючи на вказане у контексті деколонізації саме медіапростору має надаватися особлива увага. Не оминаємо і того, що експерти характеризують медійний (інформаційний) простір як потужний складник сучасних гібридних війн поруч з військовими, політичними й економічними складниками сучасних конфліктів, при цьому «унікальність українсько-російського протистояння полягає в надпотужній ролі, яку відіграє інформаційна складова» [6].

Щодо концепту деколонізації, то відповідний йому термін дослідники, як правило, використовують для позначення зусиль з протидії неокolonіалізму або демонтажу залишків колоніалізму. Поняття «деколонізація» побутує у предметному полі філософії, політології, економіки, педагогіки і медіабезпеки. Дослідження деколонізаційного дискурсу вказують на його кореляцію з особливостями певного регіону (постколоніальних територій) та сфери, у межах якої дискутується відповідна проблематика [23, с. 2].

Усталеним (академічним) розумінням феномену деколонізації є його трактування як політичної активності й суспільного процесу, які запобігають або припиняють практику утвердження імперських політичних й економічних структур, а також ідеологічного і культурного обґрунтування для них [22]. При цьому, німецькі дослідники і автори книги «Decolonization: A

Short History» Я. Янсен і Ю. Остерхаммель вважають деколонізацію одним з найдраматичніших явищ сучасної історії, специфіка якого полягає не лише у розпаді кількох міжконтинентальних імперій і, натомість, створення національних держав, але й вагомими трансформаціями у світі ідей і дискурсів, від емансипаційних ідеологій до національних, ідентифікативних наративів і концепцій [25, с. 35].

Зрештою термін «деколонізація» застосовується для позначення: 1) різноманітних зусиль, спрямованих на опір окремим, але взаємопов'язаним процесам колонізації; 2) прагнення здійснити трансформацію та відшкодування (інтелектуальні, моральні й економічні) з посиленням на історичні та поточні наслідки колонізації; 3) намагання створити та розвинути способи пізнання онтології й аксіології колоніалізму як основи протидії йому [27]. Для нашого дослідження термін «деколонізація» важливий саме в контексті онтологічного й аксіологічного пізнання.

Очевидно, що тема деколонізації знайома й українському суспільству та порушувалася ще до проголошення української державності у 1991 році українськими інтелектуалами [4]. Усі роки існування новітньої української держави відповідна проблематика не втрачала актуальності, але змістовність й ефективність процесів деколонізації мала неоднозначний й малопродуктивний характер. Справедливість цієї тези, на жаль, доводить російсько-українська війна, що розпочалася у 2014 році у так званій «гібридній» формі [29], а вже з 24 лютого 2022 року набула ознак повномасштабної агресії Москви щодо української держави. Як зазначають дослідники теми деколонізації, «в умовах повномасштабної агресії російської федерації значно зріс запит з боку суспільства на заміну російської спадщини в українській культурі, повне відмежування від панівного російсько-імперського наративу «спільної» історії, звільнення культурно-інформаційного простору від колоніального символізму, переосмислення імперських кодів та радянського минулого» [1, с. 109]. Отже, драматичні для українського народу події війни виступили свого роду каталізатором процесів деколонізації, щоправда у варіанті стихії, за відсутності відповідної системної політики з боку держави з необхідним науковим обґрунтуванням.

Необхідність зваженої – у сенсі науковості, системності й послідовності здійснення, деколонізація, стосується і медійного простору, у межах якого відповідна проблематика є більш ніж актуальною, втім досі не набула системного осмислення. Виходимо з того, що деколонізацію, серед іншого, пов'язують з усвідомленням колоніального досвіду і демонтажем колоніальних дискурсів, що передбачає трансформації інформаційного простору, наповнення його певними текстами, до яких не звикли й яких досі не бачили у поєднанні з поширенням нового деколоніального знання, «яке, серед іншого, формуватиме сприйняття відмінності і різноманітності як визначальних ознак сучасного мінливого світу» [11, с. 106]. У суб'єктів українського медіапростору в контексті деколонізаційних процесів має сформуватися усвідомлення того, чому певні наративи, установки й орієнтири є токсичними й шкідливими. Варто також наголосити, що в українських реаліях деколонізація це не лише переосмислення історичної спадщини з уходом від імперських наративів, що вкоренилися в історичній пам'яті українського суспільства. Станом на сьогодні деколонізація, зокрема національного медійного простору, може трактуватися як ефективна практика протидії неоімперській геополітичній та ідеологічній доктрині путінського режиму [1, с. 111]. Відповідно, деколонізація національного медійного простору має стати одним з пріоритетів національної безпекової політики та підґрунтям для демократичного розвитку української держави та її євроінтеграційного поступу.

Формування деколонізаційної актуальне і з точки зору розуміння допустимих впливів держави на медіану сферу. Нині можна зустріти позиції, що «держави в постколоніальній реальності має жорстко контролювати інформаційний бізнес, тримати у своїх руках національне радіо і телебачення, бо за їхньою допомогою слід змінити суспільний ракурс зору: адже значна частина загалу у такій номінально незалежній країні й надалі бачить себе очима метрополії» [5, с. 111]. Втім відповідний підхід має очевидні ризики – скоочування у національний тоталітаризм геть не кращий колоніального тоталітаризму. Тому окремі дослідники застерігають від зміни одного джерела насилля на інше в межах деколонізації [28]. Ми ж вважаємо, що пошук прагматичних,

ефективних і правових способів деколонізації національного медійного простору очевидно має стати і темою суспільної дискусії, і предметом наукового осмислення.

Окремо маємо наголосити, що деколонізація національного медійного простору пов'язана не лише з деконструкцією колоніальних наративів, але і передусім з трансформацією ціннісного фундаменту національної медійної сфери. Без власного – панукраїнського і проєвропейського, ціннісного фундаменту медіа навряд чи здатні виступати каталізатором постколоніальних трансформацій у суспільному житті України, а також адекватно реалізувати такі свої функції, як-от інформативну, інтеграційну, мобілізаційну, світоглядну й освітню. Ціннісний аспект деколонізації національного медійного простору важливий з точки зору промоції ціннісних детермінант євроінтеграції, якими є «базові цінності Європейського Союзу, що виступали і досі виступають чинником процесу модернізації європейського соціокультурного й економіко-політичного простору, а також є інструментом мотивації до дії у межах норм і приписів права ЄС» [10, с. 37]. Орієнтація медійного простору на ціннісні детермінанти євроінтеграції, очевидно, потребує системної роботи, щодо нейтралізації імперських, радянських і пострадянських «цінностей».

Висновки та перспективи. Виходячи з тези про принципову важливість концепту деколонізації для перспективи розвитку національного медіапростору, у пропонованій роботі були окреслені сучасні підходи до змісту таких понять, як-от «колонізація», «деколонізація», «медіапростір».

Зокрема, наголошується, що колонізація має соціальний, економічний, політичний і культурний аспекти. При цьому найбільшу небезпеку становить саме нав'язування культурних і економічних стандартів і підходів, заміщення ними місцевих традицій, без чого панування не можливе. Практичним засобом нав'язування таких стандартів і підходів є медійний простір, який, будучи насичений колоніальними (імперськими) наративами, ідеологемами й цінностями через притаманну йому сукупність каналів формування, передачі та зберігання інформації, трансформує свідомість людини.

Зважаючи на опрацьований матеріал, утверджуємося в переконанні щодо актуальності нау-

ково обґрунтованої деколонізації національного медійного простору як пріоритету національної безпекової політики та підґрунтя для демократичного розвитку української держави. При цьому деколонізацію у цьому контексті пов'язуємо не лише з усвідомленням колоніального досвіду і демонтажем колоніальних дискурсів, але й з протидією неоімперській доктрині путінського режиму. Вважаємо, що позиції українських медійників у цьому питанні будуть тим сильнішими, чим вагоміший науково-теоретичний ґрунт матимуть вони у вказаному контексті і чим швидше пройдуть власний шлях деколонізація інтелектуальної й ціннісної.

Зрештою переконані, що розбудова національного медіапростору є комплексним завданням державної інформаційної політики. Як динамічне явище, орієнтоване на проактивність (формування та поширення в глобальному інформаційному просторі ключових меседжів та наративів держави, пропагування її цінностей й захист інтересів) і реактивність (здійснення оперативної реакції владних органів на певні виклики та загрози медіапростору) [3], державна інформаційна політика України має ґрунтуватися на концепті деколонізації у контексті розвитку національного медіапростору. Відповідні проблематиці будуть присвячені наші подальші наукові дослідження.

Список використаної літератури

1. Бажан О. Г. У чому полягає деколонізація в українському публічному просторі в умовах російсько-української війни? *Перелом: війна росії проти України у часових пластах і просторах минулих і теперішніх. Діалоги з істориками* : у 2-х кн. / упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь ; відп. ред. В. Смолій ; НАН України, Інститут історії України. Київ : Інститут історії України НАН України, 2022. Кн. 1, Розділ 1. С. 109–111.
2. Балабан М., Жуков С. FIMI: уроки трьох років повномасштабної війни в Україні. *Euvdsdisinfo.eu*. 12.03.2025. URL: <https://euvdsdisinfo.eu/ua/fimi> (дата звернення: 4.04.2025).
3. Голованова Н. В. Питання створення ціннісної моделі інформаційної політики у медіапросторі. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2018. Вип. 2. С. 60–80.

4. Гомілко О. Деколонізація української культури: політика воюючої чи національне пробудження? *Філософська думка*. 2023. № 3. С. 49–58.
5. Грабовська І., Грабовський С. Хвилі глобалізації, деколонізація та геополітична суб'єктність. *Українознавство*. 2023. № 1(86). С. 212–225.
6. Джолос О. Захист інформаційного простору. *Ukraine to NATO*. 10.04.2025. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/bezpeka/zakhyst-informatsiynoho-prostoru/> (дата звернення: 10.04.2025).
7. Довгаль С. А. Медіапростір як соціальний простір медіафілософії : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03. Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет Імені Олеся Гончара, 2012. 203 с.
8. Капелюшний В. П. Колонізація. Енциклопедія Сучасної України / редкол. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. Т. 14. URL: <https://esu.com.ua/article-5765> (дата звернення: 5.04.2025).
9. Конах В. К. Виникнення та еволюція поняття «медіа-простір» в науковій думці. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 2. С. 112–129.
10. Матвійчук А. В., Смаль І. І. Ціннісні детермінанти євроінтеграційних процесів. *Гілея: науковий вісник*. 2025. Вип. 203–204. (№ 1–2). С. 34–41.
11. Міхно О. Деколонізація української педагогічної біографістики: теоретичні контури. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 1. С. 104–113.
12. Ороховська Л. А. Медіапростір в контексті соціального простору. *Наукові записки КУТЕП. Серія: «Філософські науки»*. 2011. Вип. 10. С. 197–211.
13. Про національну безпеку: Закон України 21 червня 2018 року № 2469-VIII (зі змінами та доповненнями). Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n37> (дата звернення: 3.04.2025).
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 (зі змінами та доповненнями). Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n37> (дата звернення: 3.04.2025).
15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 3.04.2025).
16. Чернявська Л. В. Соціальний простір мас-медіа. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2016. 412 с.
17. Штифурко Т. Деколонізація і література без меншовартості. *Matrix-divergent*. 26 жовтня, 2023. URL: <https://matrix-info.com/dekolonizatsiya-i-literatura-bez-menshovartosti/> (дата звернення: 14.02.2025).
18. Ackermann A., Kondratenko I., Khmarna O., Boiko O. The Unrecognised Empire: Russian Colonial Policies' Lasting Impact on the Global Climate Crisis. The Heinrich Boll Foundation. 17.10.2024. URL: <https://ua.boell.org/en/2024/10/17/nevyznana-imperiya-yak-kolonialna-polityka-rosiyi-prodovzhuye-vplyvaty-na-hlobalnu> (14.02.2025).
19. Betts R. F. Decolonization: A brief history of the word. *Beyond Empire and Nation: The Decolonization of African and Asian societies, 1930s–1970s*. Brill, 2012. Pp. 23–38.
20. Blakemore E. What is colonialism? *National Geographic*. 16.08.2024. URL: <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/colonialism> (14.02.2025).
21. Boychuk Yu., Dumelier R., Fau Ye., Mysiv Kh., Sereda A., Toews Al., White C. The Effect of Russian Colonialism on Ukrainian Cultural Identity. *Crossing Borders Student Reflections on Global Social Issues*. 2023. Vol. 5(2). Pp. 1–16. URL: <https://journals.macewan.ca/crossingborders/article/view/2535/1546> (14.02.2025).
22. Collinsu M. Decolonization. *The Encyclopedia of Empire* / eds N. Dalziel and J. M. MacKenzie. John Wiley & Sons, Inc 2016. Pp. 1–7. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/9781118455074.wbeoe360> (8.03.2024).
23. Ewuoso C. Decolonization Projects: Achieving Inclusion with Cultural Sensitivity. *Voices in Bioethics*. 2023. № 9. Pp. 1–7.
24. Hopkins A. G. Rethinking Decolonization. *Past & Present*. 2008. № 200. Pp. 211–247.
25. Jansen J. C., Osterhammel J. Decolonization: A Short History. Princeton University Press, 2017. 272 p.
26. Kohn M., Kavita R. Colonialism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2024 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.). URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/colonialism/>

plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/colonialism (дата звернення: 14.02.2025).

27. Stein S., Andreotti V. D. O. Decolonization and higher education. Encyclopedia of educational philosophy and theory / Ed. Peters M. Singapore: Springer Science+Business Media, 2016. Pp. 1–6. doi:10.1007/978-981-287-532-7_479-1
  28. Tuck E., Yang W. Decolonization is not a metaphor. *Decolonization: Indigeneity, Education & Society*. 2012. Vol. 1, №. 1. Pp. 1–40. URL: <https://clas.osu.edu/sites/clas.osu.edu/files/Tuck%20and%20Yang%202012%20Decolonization%20is%20not%20a%20metaphor.pdf> (14.02.2025).
  29. Zarembo K., Solodkyy S. The Evolution of Russian Hybrid Warfare: Ukraine. Center «New Europe». 2 February 2021. URL: <https://www.washingtonpost.com/national-security/interactive/2022/ukraine-road-to-war/?fbclid=IwAR0fW6RyBvjboiuy4Ao tpg3dpmeFkEK3egnYli6kA7r9TlkI xjv9xQggGE> (14.02.2024).
- ### References
- Ackermann, A., Kondratenko, I., Khmarna, O., & Boiko, O. (2024). *The unrecognised empire: Russian colonial policies' lasting impact on the global climate crisis*. Heinrich Böll Foundation. <https://ua.boell.org/en/2024/10/17/nevyznana-imperiya-yak-kolonialna-polityka-rosiyi-prodovzhuye-vplyvatyna-hlobalnu>
- Balaban, M., & Zhukov, S. (2025). FIMI: Uroky trokh rokiv povnomasshtabnoi viiny v Ukraini [FIMI: Lessons from three years of full-scale war in Ukraine]. EUvs-Disinfo. <https://euvsdisinfo.eu/ua/fimi>
- Bazhan, O. H. (2022). U chomu poliahaie dekolonizatsiia v ukrainskomu publichnomu prostori v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny? [What is decolonization in the Ukrainian public space in the context of the Russian-Ukrainian war?]. In H. Boriak & O. Yas (Eds.), *Perelom: Viina Rosii proty Ukrainy u chasovykh plastyakh i prostorakh mynuvshyny. Dialohy z istorykamy* (Vol. 1, pp. 109–111). Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy.
- Betts, R. F. (2012). Decolonization: A brief history of the word. In J. A. de Moor & N. D. G. Heijer (Eds.), *Beyond empire and nation: The decolonization of African and Asian societies, 1930s–1970s* (pp. 23–38). Brill.
- Blakemore, E. (2024). What is colonialism? *National Geographic*. <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/colonialism>
- Boychuk, Y., Dumelier, R., Fau, Y., Mysiv, K., Sereda, A., Toews, A., & White, C. (2023). The effect of Russian colonialism on Ukrainian cultural identity. *Crossing Borders: Student Reflections on Global Social Issues*, 5(2), 1–16. <https://journals.macewan.ca/crossing-borders/article/view/2535/1546>
- Cherniavska, L. V. (2016). Sotsialnyi prostir mas-media [Social media space]. Zaporizkyi natsionalnyi universytet.
- Collinsu, M. (2016). Decolonization. In N. Dalziel & J. M. MacKenzie (Eds.), *The Encyclopedia of Empire*. John Wiley & Sons. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/9781118455074.wbeoe360>
- Dovhal, S. A. (2012). Mediaprostir yak sotsialnyi prostir mediafilosofii [Media space as a social space of media philosophy] [PhD dissertation, Dnipropetrovsk National University named after Oles Honchar].
- Dzholos, O. (2025). Zakhyst informatsiinoho prostoru [Information space protection]. Ukraine to NATO. <https://ukrainetonato.com.ua/bezpeka/zakhyst-informatsiinoho-prostoru/>
- Ewuoso, C. (2023). Decolonization projects: Achieving inclusion with cultural sensitivity. *Voices in Bioethics*, 9, 1–7.
- Holovanova, N. V. (2018). Pytannia stvorennia tsinnisnoi modeli informatsiinoi polityky u mediaprostori [The issue of creating a value model of information policy in the media space]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, 2, 60–80.
- Homilko, O. (2023). Dekolonizatsiia ukrainskoi kultury: polityka vouk chy natsionalne probudzhennia? [Decolonization of Ukrainian culture: Politics of war or national awakening?]. *Filosofska dumka*, 3, 49–58.
- Hopkins, A. G. (2008). Rethinking decolonization. *Past & Present*, 200, 211–247.
- Hrabovska, I., & Hrabovskyi, S. (2023). Khvyli hlobalizatsii, dekolonizatsiia ta heopolitychna sub'iektivist [Waves of globalization, decolonization, and geopolitical subjectivity]. *Ukrainoznavstvo*, 1(86), 212–225.
- Jansen, J. C., & Osterhammel, J. (2017). *Decolonization: A short history*. Princeton University Press.
- Kapeliushnyi, V. P. (2014). Kolonizatsiia [Colonization]. In I. M. Dziuba et al. (Eds.), *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* (Vol. 14). Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. <https://esu.com.ua/article-5765>
- Kohn, M., & Kavita, R. (2024). Colonialism. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), *The Stanford Encyclopedia of*

- Philosophy* (Summer 2024 Edition). <https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/colonialism>
- Konakh, V. K. (2015). Vynyknennia ta evoliutsiia poniattia «media-prostir» v naukovi dumtsi [The emergence and evolution of the concept of “media space” in scientific thought]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*, 2, 112–129.
- Matviichuk, A. V., & Smal, I. I. (2025). Tsinnisni determinanty yevrointehratsiinykh protsesiv [Value determinants of European integration processes]. *Hileia: Naukovi visnyk*, 203–204(1–2), 34–41.
- Mikhno, O. (2024). Dekolonizatsiia ukrainskoi pedahohichnoi biohrafistyky: teoretychni kontury [Decolonization of Ukrainian pedagogical biography: Theoretical outlines]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 1, 104–113.
- Orokhovska, L. A. (2011). Mediaprostir v konteksti sotsialnoho prostoru [Media space in the context of social space]. *Naukovi zapysky KUTEP. Seriya: Filosofski nauky*, 10, 197–211.
- President of Ukraine. (2020). *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 392/2020 “Pro Stratehiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy”*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>
- President of Ukraine. (2021). *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 685/2021 “Pro Stratehiu informatsiinoi bezpeky”*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021>
- Shtyfurko, T. (2023). Dekolonizatsiia i literatura bez menshovartosti [Decolonization and literature without inferiority]. *Matrix-divergent*. <https://matrix-info.com/dekolonizatsiya-i-literatura-bez-menshovartosti/>
- Stein, S., & Andreotti, V. D. O. (2016). Decolonization and higher education. In M. Peters (Ed.), *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-287-532-7_479-1
- Tuck, E., & Yang, W. (2012). Decolonization is not a metaphor. *Decolonization: Indigeneity, Education & Society*, 1(1), 1–40. <https://clas.osu.edu/sites/clas.osu.edu/files/Tuck%20and%20Yang%202012%20Decolonization%20is%20not%20a%20metaphor.pdf>
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2018). *Zakon Ukrainy “Pro natsionalnu bezpeku” vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
- Zarembo, K., & Solodkyy, S. (2021). *The evolution of Russian hybrid warfare: Ukraine*. Center “New Europe”. <https://www.washingtonpost.com/national-security/interactive/2022/ukraine-road-to-war>

Надіслано до редакції 28.04.2025 р.